

Hálólét, inautenticitás és tabusértés

EGY KORTÁRS MAGYAR ONLINE REGÉNY HATÁRÁTLÉPÉSEI¹

A digitális társadalom kihívásaival, a virtualitás és az internet természetével, a digitális technológiák, az okos eszközök robbanásszerű elterjedésével, fokozott használatával és az emberre gyakorolt hatásaival manapság már számos magyar irodalmi mű is foglalkozik. Ezek a művek jól (témájukat nyelvükben, poétikájukban és formájukban is tükrözve) vagy kevésbé jól (didaktikus módon, az alkalmazott irodalom eszközeit használva, egyetlen problémakezelési módot felmutatva, sematikus) reprezentálják a huszadik század végén és a huszonegyedik század elején a társadalomban végbement és végbemenő információs, kommunikációs és kulturális átalakulást, a szokások (mindennapok) megváltozását, – Ropolyi László fogalmával élve – a hálólét² tapasztalatát és következményeit, illetve a mentális folyamatokat és a veszélyeket (például a függőséget, az antiszociális viselkedészavart, az elmagányosodást, az indulatkezelési problémákat, a szorongást, a depressziót).

A publikálás kvázi-demokratizálódását, az alkotói és befogadói tér kiszélesedését, az internet okozta olvasási szokások módosulását tapasztalva a kilencvenes évek végén, a kétezres évek elején létrejöttek olyan magyar szépirodalmi szövegek, amik alkotásmódjukba az online tér adta lehetőségeket is beépítették. Az újmédia új írásmódok és új irodalmi műfajok felé vezette el az alkotókat, Varró Dániel például sms-verseket írt (ezek a *Szívdezzsert* című kötetében olvashatók³), de megszületett a blogregény mint műfaj is. Különösen izgalmas, forradalmi vállalkozás a számítógépes (automatikus) versgenerálás első magyar programja, Papp Tibor 1993-as *Disztichon Alfája*, melyet a Magyar Műhely adott ki 1994-ben. A program a könyv mellékleteként, lemezen jelent meg. „A Disztichon Alfa bármelyik Apple Macintosh számítógépen automatikusan magyar verseket, nevezetesen disztichonokat ír ki a számítógép képernyőjére. A generált versek 1) nyelvileg hibátlanok; 2) értelmesek, 3) tökéletesen kielégítik a disztichon formai ismérveit.”⁴ Nem pusztán

¹ A kutatást a Szegedi Tudományegyetem Interdiszciplináris Kutatásfejlesztési és Innovációs Kiválósági Központ (IKIKK) Humán és Társadalomtudományi Klaszterének Digitális Társadalom Kompetenciaközpontja támogatta. A szerző a Kulturális Örökség és Digitális Társadalom kutatócsoport tagja.

² Vö. Ropolyi László: *Az Internet természete – Internetfilozófiai értekezés*, Typotex, Budapest, 2006.

³ Varró Dániel: *Szívdezzsert*, Magvető Könyvkiadó, Budapest, 2007.

⁴ Papp Tibor: *Disztichon Alfa*, Magyar Műhely, Párizs–Bécs–Budapest, 1994.

posztmodern játékról, nyelvi játékosságról van tehát szó, a nyelvi fordulat a szöveg hordozóját, sőt alkotóját is érintette. Farkas Péter 1997-től 2004-ig íródo *Gólem* című „elnémulás-regénye” pedig a beszédes „kisétálás a valóságból” paratextusával a médiumváltásra figyelmeztető, a hálózatiságot témájává és formájává tevő forradalmi szövegnek tekinthető, ahol „a számítógép maga a leghétköznapibb értelemben vett szerszám szerepét játssza.”⁵ A Magvető által 2004-ben publikált könyv, a *Törlesztés. Kivezetés a Gólemből* ennek a hypertextnek a része, mely hypertext Umberto Eco nyitott mű fogalmának is megfelel.

A blogok megjelenése izgalmasnak gondolt kihívást jelentett az írók számára, az önéletrajz, a vallomásos beszédmód erős reneszánszáról beszélhünk ebben az időszakban. A referencialitás és a rejtőzködés között mozgó, az elbizonytalanításra építő, felszabadító játék a voyeur-ként olvasás praxisát (élvezetét) kívánta kielégíteni. Ám fontos tapasztalat, hogy a szépirodalmi blogok nem hoztak nagy sikert (olvasottságot) íróik számára, és a blogként indult művek egy része ki is lépett az offline térbe. Az írói név és rejtőzködés problémája bulvarizálódott a *szervő halála* óta, de az online tér nyújtotta lehetőségek, a hús-vér szerzői én feloldódása a bárki-létben (a biográfia hiánya, az irodalmi intézményrendszerbe való betagozódás lebegtetése) ismét játékba hozta és irodalomelméleti diskussziók (sőt nyomozások) tárgyává tette a szerzőség problémáját. A Spiegelmann Laura álnéven publikált *Édeskevést* 2008-ban adta ki a Magvető, a harminchét blogbejegyzésből álló kisregény pedig rögtön botrányt váltott ki. Gondoljunk csak híressé vált kezdőmondatra („Amikor magamhoz térek, egy fasz van a számban...”⁶), ami jól illeszkedik a blogolás gyakorlatához (az anonimitásból kiszóló, a naplóírás hagyományát a digitális világ kereteihez igazító bloggert senki, még önmaga se cenzúrázza, őszinte, intim életébe, így akár szexuális szokásaiba minden probléma nélkül betekintést nyújt), miközben ehhez kapcsolódóan egyrészt rájátszik a Roland Barthes-i vágyközpontú olvasásfelfogásra, másrészt tematizálja a nők, író nők a fallocentrikus irodalomkoncepció felől történő értelmezésének problémás voltát. Időközben kiderült, Kabai Lóránt bújta a szabadszájú Laura bőrébe, jöhet a kritikusok a szerepjátékkal sokáig Garaczi Lászlót gyanúsították meg. Aaron Blumm (Virág Gábor) 2011-ben megjelent *Biciklizéseink Török Zolival* című – ugyancsak egy női elbeszélői hangot működtető, pornográf (szoft erotikus) elemekkel ugyancsak operáló – blogregénye íródásának folyamatában pedig olvasóinak, nickname-ek mögé bújta kommentelőinek ötleteit, irodalmi utalásait is beépítette.⁷

⁵ Farkas Péter: *Gólem*, <https://www.interment.de/golem/Framgolem.htm>

⁶ Spiegelmann Laura: *Édeskevés*, Magvető Könyvkiadó, Budapest, 2008, 7.

⁷ Aaron Blumm: *Biciklizéseink Török Zolival*, JAK–Prae, Budapest, 2011. A blog itt érhető el: <https://biciklizeseinktorokzolival.blogspot.com/>

A Magvető Kiadó és az Origó 2000-ben hirdette meg az első magyar online-regény-pályázatát, melynek győztese holtversenyben Garaczi László *metaXája* és Jake Smiles *1 linkje* lett. Ezeket a regényeket, habár először az online térben léteztek – a szépirodalmi blogregények publikálási praxisához hasonlóan –, később a Magvető nyomtatásban is megjelentette, előbbi 2001-ben, utóbbit 2006-ban. A 2000-es évek Origóján folytatásokban, fejezetenként, egyfajta teleregényként publikálva íródtak ezek a szövegek, a XIX. század végi sajtóorgánumokhoz vagy a regényeket folytatásokban közlő Nyugat folyóirathoz hasonlóan, mindezt a blogfogyasztás és kommentelés élő diskurzusával összekapcsolva, figyelembe vették az olvasók elvárásait is. Hogy a Jake Smiles írói álnév mögé ki bújhatott, még mindig homály fedi, Kabai és Garaczi neve is többekben felmerült, hiszen mindkét életműhöz organikusan illeszthető az *1 link*.

Az utóbbi évek magyar ifjúsági regényei is fontos témájukká tették a digitális világhoz kapcsolódó tapasztalatokat. Így a szüzsék meghatározó elemévé és felvilágosító, preventív programjukká is vált a cyberbullying, az internetes zaklatás és a kontrollvesztés. Kalapos Éva Veronika 2016-ban a Menő Könyveknél megjelent *Massza* vagy Wéber Anikó ugyancsak 2016-ban a Pagonynál publikált *Az osztály vesztese* című regényei a fiatal olvasók számára is érthetően/átélhetően mutatják meg, miképpen működik a zaklatás, hogyan szigetelődik el az áldozat, vagy hogy az iskola és a felnőttek világa miért eszköztelen sokszor a probléma megoldásában. A digitális bennszülöttek olvasási, fogyasztói szokásait és élményvilágát, mindennapi tevékenységformáit is figyelembe véve érdemes hangsúlyozni a videójátékok irodalomban történő megjelenését. A videójáték fontos világépítő elem Sepsi László 2017-ben a Tilos az Á Könyvek által kiadott *Ördögcsapás* című regényében, ahol a kamaszokat érintő felnőttésváltásban az irodalmi tradícióból (Goethe *Faustjából*) ismert ördöggel kötött paktum klasszikus toposza és a lehetséges világok problémája keveredik izgalmas módon, s a kötet borítójának designja is jól megragadja a videójáték-küldetés és az élet egymásra montírozódását.

A továbbiakban Jake Smiles *1 link* című művét⁸ vizsgálom meg részletesebben, hiszen ez a regény kiválóan alkalmas arra, hogy bemutassam, egy kortárs magyar szépirodalmi szöveg prózapoétikájában miképpen képes reprezentálni a digitális világ működését, hogyan képes tárgyalni annak veszélyeit, következményeit (a függőséget, az antiszociális viselkedésvárat, a virtuális vérfertőzést). Végül röviden tárgyalom az irodalomterápiás alkalmazhatóság szempontjából is. Az *1 link* fikció és valóság, az online és az offline tér izgalmas egybejátszásával különböző határsértésekre, kontrollvesztésekre, visszaélésekre, az elfojtások kiélésére, más identitások felvételének negatív lehetőségeire hívja fel a figyelmet, és felkínálja a dekonstrukció és a

⁸ A regény ajánlását köszönöm Szabó Gábornak.

pszichoanalízis felőli olvasás lehetőségét is. Tabuk nélkül, provokatív hangon beszél a szenvedélybeteg emberi létező elmagányosodásáról, kiüresedéséről – a senkilétről. Az olvasó a Jake Smiles nevű – életrajz, irodalmi háttértörténet nélkül létező – író által megírt Jake Smiles nevű, életét a neten élő főszereplő mindennapjaiba belelesve, egy netfüggő térélményén és cinikus megjegyzésein keresztül tapasztalja meg az ábrázolt társadalom és a vele hibridizálódó cybertér hatásmechanizmusait, a hálólét és az inautencititás problémáját.

Jake Smiles azonos nevű főszereplőjét többször is egy linknek nevezi, és ez a beszédes megnevezés egyszerre több jelentést és értelmezési irányt is felvet. Egyrészt a szlenges szóhasználat értelmében jelzi, hogy a férfi olyan felelőtlen, szélhámós alak, aki nem felel meg a polgári társadalom szerepeinek: nem úgy viselkedik, mint amit a társadalom egy felnőtt férfitől, egy apától, egy férjtől, egy munkavállalótól elvár. A megbízhatatlansága persze nemcsak azt jelzi, hogy bizonyos értelemben kívül is áll a társadalmon, és ezzel együtt át is hágja, hághatja annak normáit, hanem azt is, hogy a vele kapcsolatos információk, cselekvések, tapasztalatok is kérdésesek lehetnek. A társadalmi normaszegés meg is valósul az incesztus bűnében, még ha az csak virtuálisan, chatsobákban és a videójáték terében történik is meg, s még ha később ki is derül, hogy a fia végül is mégsem a vér szerinti gyereke. Ehhez kapcsolódóan fontos megjegyezni, hogy Jake Smiles noha érez némi kellemtelenséget, kommunikációs zavart, lehetetlenséget azzal kapcsolatban, hogy a fiát (akit Bianca21-ként ismert meg a virtuális térben) többször is magáévá tette, az olvasó számára a regény szubverzivitását nem feltétlenül a virtuális aktus ténye, hanem inkább az adja, hogy a tabusértés (ödipális komplexus) nem jár lelkiismeret-furdalással, büntetéssel, bűnhődéssel, például összeomlással, mint a görög sorstragédiákban, a szöveg terében egyáltalán nincs morális ítéletkezés, csak a már említett kommunikációs zavar. A vérfertőzés további súlytalanságát az egy link másik jelentése adja: a fizikai (testben való) létezést bizonytalanítja el, azt sugallva, hogy ha nincs testi érintkezés, ha nincs test, nincs tényleges bűn se. (A gyilkolás kapcsán is ugyanez áll, a referencialitás hiánya ugyanígy relativizál.) Smiles a test-problémán, test és morál összefüggésén, valamint a normaszegésen a regény több szöveghelyén is elmélkedik, most csak nézzünk meg egyet, a 25. oldal következő idézete ezt a filozófiai problémát jól foglalja össze: „Testben való létezésünk a legfőbb oka mind egymástól való különállásunknak, mind személyes jelenlétünknek. A törvény és az erkölcs is falként ismeri el a fizikai testet, egyfajta határként, amely létrehozza és egyszersmind védelmezi is magánéletünket, de ugorjunk csak logikai bakot, röhög Smiles, lenne-e törvény, lenne-e erkölcs, ha nem lenne test?”⁹

⁹ Jake Smiles: *1 link*, Magvető Könyvkiadó, Budapest, 2001, 25.

Persze test és elme dualizmusát, a mentális megélés és a fizikai test, a testi tapasztalás differenciálódását – a cyberpunk hagyományához, így William Gibson alapművéhez, a *Neurománchoz* is kapcsolódó – regény több szöveg-helyen is problematizálja. Mielőtt ezekre hoznék példát, csak röviden jelez-ném, miképpen teszi meg szövegelméletének az *1 link* Gibson regényét. Smiles művének számítógépes játéktere, a város, ennek fontos helyszíne az a kikötő, amiről a *Neuromán* kezdőmondata így tudósít: „felette úgy szürkél-lett az ég, mint a televízió képernyője adásszünet idején”¹⁰, és ez a kultikus mondat még többször is megidéződik az *1 link*-ben. Több utalás van Chibára, a Gibson-szövegvilág japán városára, miközben egyfajta kioltásként, a tradí-cióhoz való ironikus viszonyulás gesztusaként, Smiles szájából az is elhang-zik, hogy Chiba „nem éri meg a felhajtást”¹¹.

Visszatérve test és lélek dualizmusához: Smiles a regény 8. oldalán egye-nesen a nyugati gondolkodás kritikáját adja, „náthás hangon” „a karteziánus megkülönböztetés esendő voltára”¹² hívja fel a figyelmet, ezzel is kijelölve a bináris oppozíciókkal szembeni elutasítását, ugyanúgy, ahogy szövegelmé-lye, „Apa-szövege”, a Gibson-regény, mely Szabó István Zoltán szerint „számos ponton valósítja meg a Nyugati (metafizikus) gondolkodás legjelen-tősebb dichotómiáinak – amilyen az ember-gép, ember-isten, természet-tech-nika, test-lélek binaritása – felszámolását, szétzilálását, hasonlóan ahhoz, ahogyan Jacques Derrida, a dekonstrukció egyik legnagyobb francia képvi-selője gondolkodik ezekről a kérdésekről.”¹³ A 134. oldalon Smiles „kiberne-tikus dekonstrukcióról”¹⁴ beszél, ami ironikus módon nála csak a monitor szétverését jelenti. Beszédes szöveghely¹⁵ az is, amely Jake Smiles könyvtár-látogatását szcenírozza, és fontos gesztus, hogy a vérfertőzés bűnére éppen a könyvtárban mint az információ, a tudás gyűjtőhelyén, mely az Igazság és a Kultúra letéteményese, derül fény, hiszen a fia által kölcsönözni kívánt isko-lai kötelező olvasmány (ironikus módon a kortárs oktatásmódszertani dis-kurzusban a digitálisbennszülött-generáció számára befogadhatatlannak ti-tulált *Egri csillagok*) egyetlen olvasójegyének tasakjában a Bianca21 nevet fe-

¹⁰ Ajkay Örkény 1992-ben megjelent fordításában a cím *Neurománcként* szerepel, míg Farkas Veronika új, 2021-es fordítása megtartotta az eredeti angol címet, a *Neuromancer*. A regény kezdőmondatának fordítását átveszi Ajkaytól. William Gibson: *Neuromancer*, ford. Farkas Veronika, Agave, Budapest, 2021, 9.

¹¹ Smiles, *1 link*, 15.

¹² Uo., 8.

¹³ Szabó István Zoltán: *Neuromancia – A technika kérdése William Gibson regényeiben, esszéiben és költészetében* (doktori értekezés). Szeged: Szegedi Tudományegyetem, 2017, 10., <https://doktori.bibl.u-szeged.hu/id/eprint/4098/1/Disszertacio%20-%20Szabo%20Istvan%20Zoltan%20-%20Neuromancia.pdf>

¹⁴ Smiles, *1 link*, 134.

¹⁵ I. m., 26–28.

dezi fel. Jelzésértékű, hogy Smiles fia, aki, akárcsak Smiles, játékfüggő, olvasójegyén nem az anyakönyvezett neve, hanem a virtuális térben jelölő felhasználóneve szerepel.

Az „egy link” a fizikai létezés elbizonytalanításával azt is állítja, hogy a regény, az irodalom hasonlóan működik a virtuális háléhoz, ahol csak médiumok vannak, melyek nem feltétlenül esnek egybe egy valós létezővel, s maga az olvasó is a Jake Smiles nevű linken keresztül (esetleg a főszereplővel azonosulva) kapcsolódik egy fiktív irodalmi térhez (jelen esetben az *1 link* című regényvilághoz). Hogy Ropolyi Lászlót idézzem: „a reprezentációs technikákkal előállított (információs, kommunikációs, kognitív és kulturális) létezők eredendően virtuálisak”.¹⁶ S maga a szerző is virtuális (Barthes koncepciójában: funkció¹⁷), akinek személyét – szépen rájátszva a biografikus szerző kiléte utáni bulvárnymozásra –, akárcsak az online térben nicknameek mögé bújó szubjektumét, nyelvhasználata (értsd: poétikája, szövegeinek irodalmi megformáltsága) alapján lehet kikövetkeztetni. Azaz a nyelv buktathatja le a felhasználót, az író.

Jake Smiles regénye szókincsében is világteremtő, a számítógépes nyelv (pl. monitor, hardver, DOS, IP) mellett a virtuális közösségek bennfentes szóhasználatát, szlengjét is beszéli (pl. xTech, morph, szpíker), de szókészlete korfestő is, az internet hajnalának időszakát idézi, a mai olvasó számára bizonyos értelemben technológiailag elavultnak hat (pl. modem, tárcsázás, CD), mindemellett a virtuális chatszobák kommunikációs modelljét, protokollját, beszédmódját is – mind szövegképileg, mind tartalmilag, mind szókészletében – hűen imitálja. Hangsúlyos a nevekkel kapcsolatos játék, ami nem meglepő egy netfüggő szubjektumot főhőssévé tevő regény esetében, hiszen a név, az identitás részeként, de az irodalmi szöveg elemeként is beszédes jelölő, sőt a felhasználó, önmagának nevet adó előfordul, hogy valami lényeges attribútumra, személyiségelemre, vonzódásra kívánja felhívni a figyelmet. Ahogy a 137. oldalon a főszereplő mondja, miután kb. egy teljes oldalon át sorolja a különböző, lehetséges felhasználói neveket (kezdve a *Mátrixtól*, *A Pál utcai fiúk* Nemecekén és a Tarzanon át a Whiskys bankrablóiig vagy a Sex Pistols frontemberéig): „Nehéz jó nevet lőni.”¹⁸ A szerző viszont jó nevet lő: Jake Smiles Diderot Fatalista Jakabjának huszonegyedik századi leszarmazottja, vezetéknevében a nevetés karakterének ironikus voltára is utal, miközben meg is idézi a chatelés egyik gyakran használt emotikonját, a smiley-t. Míg a szolgálta fatalista (Bartócz Ilona magyar fordításában mindenmindegy)

¹⁶ Ropolyi László: *Virtualitás, mint harmadik létszféra*, in *Magyar Tudomány* 178/8 (2017), 918–919.

¹⁷ L. Roland Barthes: *A szerző halála*, ford. Babarczy Eszter, in Roland Barthes: *A szöveg öröme*, Osiris, Budapest, 1996, 50–55.

¹⁸ Smiles, 1 link, 137.

Jakab a világban jelenlevő szabadság lehetőségekről elmélkedik,¹⁹ addig a cinikus, nihilista, szociopata, netfüggő (tehát a számítógépes játékkal kapcsolatos függése miatt eleve szabadsághiányos) Jake nagyon is tisztában van önmaga és világa determinizmusával. Jóllehet az avatárok bőrébe való bújás, a fizikai térből a cybertér felé való elmozdulás, a sokak által hangoztatott demokratikus világháló és az inkognitó felveti a szabadság lehetőségét, a regény végül jól reprezentálja, hogy a „javak” kvázi-újrafelosztása ellenére is a Városnak (az online térnek is, mely, ahogy jelzi, belakott, otthonos közeg) megvan a maga hierarchikus rendje, szerkezete, s maga is normákat állít fel. Ebben a világban pedig normaszegésnek számít, ha más bőrébe bújunk, mint ahogy teszi azt az apa Bianca21-gyel, hogy életben tartsa fia karakterét, míg fia a kórházban lábadozik.

Az *1 link* mint posztmodern regény finoman, mégis bőségesen használ intertextuális és popkulturális allúziókat, nyelvi regisztere, kulturális kódjai a magasirodalomtól, a mitikus történeteken, hősi eposzokon át egészen a különböző számítógépes játékokig terjednek ki, ezek jellemzően az amerikai kultúra reprezentatívnak számító termékei. Így ez a hibrid (potenciális, vagyis átmenetiségét, hatátlépéseit hangsúlyozó) szöveg univerzum a már említett Gibson-utalásokon túl behozza Bret Easton Ellis *Amerikai pszichóját*, az erős amerikai hatások megmutatása mellett lényeges eleme, hogy egy Salinger-szereplő, nevezetesen Seymour Glass jól megférhet a *Tomb Raider*ből ismert Lara Crofttal (akiről később az is kiderül, hogy Smiles felesége, L.), hiszen valójában mindannyian annak a hagyománynak (melynek szerves része a virtuális háló és ehhez kapcsolódóan a fogyasztói, kapitalista társadalom) a kulturális termékei, objektivizációi, különböző helyzetekben, lehetséges világokban megvalósuló karakterei, modell-lehetőségei, avatárjai, mely kiadja, fenntartja és befolyásolja az emberiség kollektív (jelen esetben a játékfüggő Smilesről író Smiles egyéni) emlékezetét és jelenét (szereplehetőségeit, önmegvalósítását), s amely eleve kitermeli és kontrollálja a lázadás formáit (a számítógépes játék pusztításformáit, az erőszakot, a pornográfiát).

Donald Winnicott fontos kérdése, hogy „hol vagyunk, amikor azt tesszük, amit időnk nagy részében tényleg, nevezetesen, amikor jól érezzük magunkat?”²⁰ A brit pszichoanalitikus potenciális tér fogalma jól működteti a virtualitással kapcsolatos tapasztalatainkat: negligálja a külső, fizikai világ és a belső térélmény oppozícióját és az átmenetiségre helyezi a hangsúlyt. Winnicott szerint a netfüggő potenciális vagy köztes térélménnyel rendelkezik, akárcsak „a gondviselő szülő által létesített és folyamatosan biztosított [...]

¹⁹ Vö. Denis Diderot: *Mindenmindegy Jakab meg a gazdája*, ford. Bartócz Ilona, Európa Könyvkiadó, Budapest, 1960.

²⁰ Békés Vera: *Háló vagy labirintus?: A világhálón függők (potenciális) térélménye*, in *Magyar Tudomány* 178/8 (2017), 969.

potenciális tér²¹ élményvilágát birtokló csecsemők. Az *1 link* szempontjából azért is fontos meglátás a netfüggő és a csecsemő összekötése, mert az apafőszereplő a felnőttlétet utasítja el, és a Törvényt, a Normát (amit neki kellene képviselnie) hágja át, hogy vágykielégülése megvalósuljon, amit a gyerekekkel folytatott virtuális közösülés csak erősít. Winnicott jelzi, hogy a potenciális tér a „vallásnak, a művészeteknek, az imaginatív életnek, valamint a kreatív tudományos munkának”²² is a sajátja, s – tegyük most hozzá – mindezeknek nagyon is jellemző eleme a normaszegés. Winnicott térelmélete nyomán Békés Vera hívja fel a figyelmet arra, hogy a világhálót tévedés volna labirintusként elképzelni, melyben mint valós térben a netfüggő bolyong, hiszen a labirintusképzet behozza a beavatás kultikus aktusát, és azt, hogy ha a hős letér az egyetlen helyes útról, akkor örökre el is téved. Az internet természete és térképzete is más, háló: „szereplői maguk egyszerre építői, használói és fenntartói. A kapcsolati utak nem léteznek előzetesen (mint a labirintusban).”²³ Így elveszni benne nem lehet, csak alulinformálnak maradni, ahogy a szépirodalmi szöveg összes jelentésrétege se tárul fel azon olvasó előtt, aki a hálóként elképzelt kulturális tradíció bizonyos pontjait nem ismeri, tereit még nem fedezte fel.

Végül hadd ejtsek röviden szót a regény irodalomterápiás alkalmazhatóságáról, hiszen az irodalomterápiás módszer a digitális társadalom veszélyeinek egyre inkább kitett egyén mentális egészségének a megőrzésében különösen hasznosnak bizonyulhat. Jake Smiles műve nem alkalmazott irodalom, nem is ifjúsági irodalmi szöveg, a befogadóra tett hatását még inkább erősíti nyelvi ereje, poétikai megformáltsága, és a problémacentrikus művekkel szemben kerüli a sematikus ábrázolásmódot, a kétpólusú világ- és erkölcsrendet, mint ahogy fiktív világának térhasználatában is keveri a reális valóságot a számítógépes játéktérrel. Nemcsak a regény bizonyos szöveghelyei, hanem egy komplex, akár 10 alkalmas foglalkozássorozat épülhet a teljes műre, persze a tematikus fókuszról és a csoport összetételéről, életkori sajátosságaitól függően kiegészülhet más szövegekkel, pl. kamaszok esetében – a videójáték világát és a még a felnőtté válás előtt álló fiatalokat érintő identifikációs problémákat, az autentikus létezés, a boldogságkeresés és a jövőlehetőségeket (az önmegvalósítást) is figyelembe véve – Sepsi László *Ördögcsapás* című ifjúsági regényével.

Bár Jake Smiles regényének nyelve nem finomkodó, a pornográf és trágár kifejezések ellenére azonban jól hasznosítható önismereti, személyiségfejlesztő célok mellett preventív célokból is, a pornográf, trágár tartalmakkal egyébként már jóval fiatalabb korokban találkozók, a felelős, tudatos internetfogyasztás szabályaiban nem feltétlenül tájékozott középiskolások vagy

²¹ I. m., 968.

²² I. m., 969.

²³ Uo.

fiatal felnőttek körében, akik könnyen az online bántalmazás vagy szexuális kizsákmányolás áldozataivá vagy éppen ágenseivé is válhatnak. De az önmagukról és az őket körülvevő online és offline világról való elmélkedés szempontjából az idősebb korosztály számára is rengeteg kiváló kiindulási szöveghelyet kínál fel a mű, mely egyszerre mutatja meg az emberi boldogságkeresés, az autenticitás és a szabadságvágy problémájának alapvető tapasztalatait kezdve a felnőttlét, a társadalmi elvárások, a munkahelyi nehézségek, a családi boldogság, az életközépi válság, a szexuális kielégülés vagy a különböző függőségek és a hálólét tematizálásán keresztül.

Az 1 link tehát kiválóan hasznosítható „az internet- vagy játékfüggés és ennek kihatása a mindennapi életre, a társas kapcsolatokra, a mentális egészségre” téma feldolgozásában, de a felnőttlétről, a felelősségvállalásról, a családi, baráti és szerelmi/szexuális kapcsolatokról, a Másikhoz való viszonyulásokról, az identitásról, a magányról vagy a morális dilemmákról és a társadalmi normákról, normaszegésről, a normalitásról való elbeszélgetésre, sőt az érzelmek (akár még a vágyakozás, a vágy természetének a) felismerésére, az emóciók fejlesztésére is különösen alkalmas. Vérbeli posztmodern szöveg, mely azonban a különböző (kulturális, popkulturális) regiszterekből vett intermediális/intertextuális allúzióinak köszönhetően a különböző befogadói horizonttal rendelkezőket is képes megszólítani. A megszólítás és megszólalás hiánya kapcsán pedig az irodalomterápiás foglalkozásokon se feledjük, „a hiány is nyom”²⁴ lehet. És vérbeli cyberregény is, mely technika és természet, gép és ember viszonyának újragondolására sarkall. Az irodalomterápiás kapcsolódást, az érzelmi hangolódást, sőt az azonosulást megkönnyíti a szöveg nyelvi megformáltsága, szlenges szóhasználata, vizuális érzékenysége, képisége (filmszerűsége, sőt időnként videójátékszerűsége), valamint a netfüggő tértapasztalatának, mentális állapotainak, a kognitív funkcióit érintő módosulásoknak a hiteles reprezentációja, miközben a mű az „egér formájúra gömbölyödött jobb kéz”²⁵-t is jelzésértékűen felmutatja. Cinikus humora mellett szubverzív ereje és tabusértő gesztusai lehetőséget teremtenek arra, hogy a befogadóban valamilyen reakciót váltsanak ki, hogy kimozdítsák megszokott komfortzónájából, hogy az egyén mindenképpen elgondolkodjon az adott szövegrészleten, a szereplőkön, motivációkon, viselkedéseken, érzelmeken. Fontos kitétel azonban, hogy ha a csoportfoglalkozás alanyai függő személyek, csakis addiktológiai konzultáns vagy pszichológus koterapeutai jelenléte mellett dolgozzuk fel a művet.

²⁴ Smiles, 1 link, 114.

²⁵ I. m., 127.

DIWA 2022

Festività alla luce

ENESK

(COR VELENO)

MAEL MASCI ALLA BA

CON

DANNO

QUARTA

HYST

WILLIAM PASC

BEATRICE GAT

SGRAVO

DI FASTCUT

WISER KEEGA

SUAREZ

SUPREMO 73

ROYAL DAMN

SAGE

ANGELO M

Viale delle Terme di C

ANAL
NOTIZIE
UA CITI
CE,
VATO.

ASSICA
na co
oni:
VARIETA
ANZA
e prenotazioni
5 6757194 - 345 60

Gen Jan 05 2022